

Beter goed gejat, dan slecht bedacht?

Een beoordelingsstrategie voor lesmateriaal van collega's

Docenten geschiedenis weten elkaar steeds beter te vinden als het gaat om het delen van lesmateriaal. Echter, wanneer is materiaal van een ander bruikbaar en wanneer juist niet? Dit artikel gaat over de selectiemechanismen die je als docent kunt toepassen wanneer je besluit beschikbaar vakdidactisch materiaal te gebruiken of een bestaande opdracht aan te passen.

We hebben gekozen voor een vertrouwde indeling, op basis van vakinhoud en historisch redeneren. Daarnaast hantieren we een aantal onderwijskundige principes die volgens ons de basis vormen voor het leren van leerlingen. We beschrijven welke afwegingen je als docent zou moeten maken bij de beoordeling om materiaal van anderen daadwerkelijk te gebruiken.

Romeinse goden

Je komt een werkvorm tegen over de Romeinen waarbij leerlingen een memoryspel spelen over de Romeinse godenwereld. Een erg leuk idee en potentieel zeker nuttig voor leerlingen, maar in hoeverre sluit dit materiaal aan bij de inhoud van ons vak? In het onderwijs zijn we vaak geneigd alles te behandelen wat er in een methode langskomt, maar dat hoeft lang niet altijd. Controleer bij een opdracht die je in zou willen zetten eerst of het verplichte stof is of niet. SLO brengt geregeld een geüpdatete versie uit van het document *Karakteristieken en kerndoelen*, waarin precies beschreven staat welke kerndoelen behaald moeten worden tijdens de les. Daarnaast heeft Examenblad.nl natuurlijk de syllabus voor de bovenbouw van

het vmbo, havo en vwo. Is het lesmateriaal niet noodzakelijk om de voorgeschreven doelen te behalen? Dan kun je overwegen om het spel aan te passen, zodat het wel aansluit bij de doelen. Lees ook *Bij de tijd 3* van de VGN (te vinden op www.vgnkleio.nl), omdat daar besproken wordt op welke manier je bepaalde inhouden zou kunnen bespreken. Dit kan je ideeën geven voor het aanpassen van het lesmateriaal.

Historisch redeneren

Je komt een les tegen waarin leerlingen informatie over Lodewijk XIV uit bronnen moeten halen. Klinkt nuttig om historisch redeneren met bronnen aan te leren, maar zijn leerlingen dan echt historisch aan het redeneren, of zijn ze eerder bezig met leesvaardigheid? Prima als dat laatste je doel is, maar wanneer je ze aan de slag wilt laten gaan met historisch redeneren, dan is het belangrijk in beeld te hebben wat dat precies inhoudt. Peter Seixas en Tom Morton hebben in *The Big Six* helder uiteengezet wat de moeilijkheden zijn waar leerlingen tegenaan lopen bij historisch redeneren. Vervolgens hebben ze per concept in zinnen uitgeschreven wat oplossingen voor deze obstakels ►

Jens Lenders, Aron Borger en **Annemieke Verharen** zijn vakdidactici aan de Fontys Lerarenopleiding Geschiedenis Tilburg.

Leerlingen aan het werk. Alle foto's in dit artikel zijn van Kevin Quirijnen.

Tips voor lesmateriaal

- Historiana is een aan Euroclio (Vereniging voor Europese docenten geschiedenis en staatsinrichting) verbonden website, waarop lesmateriaal wordt geplaatst voor iedereen om te gebruiken, historiana.eu.
- Stanford University heeft verschillende lessen ontwikkeld voor het geschiedenisonderwijs, sheg.stanford.edu/history-lessons.
- Dit geldt ook voor andere universiteiten in de VS, UK of Canada, waaronder het project van Peter Seixas voor de University of British Columbia, historicalthinking.ca/resources.
- Verschillende internationale organisaties bieden lesmateriaal aan voor geschiedenislessen, maar zijn niet altijd gericht op geschiedenisdidactiek. Teaching History wel, teachinghistory.org/teaching-materials.
- Docenten hebben vaak eigen websites. Twee minder bekende (internationale), goede websites zijn www.activehistory.co.uk en mrthorntonteach.com.

zijn, ook wel *guideposts* genoemd. Check of het lesmateriaal leerlingen helpt om deze obstakels te overwinnen.

Wil je met het lesmateriaal alle obstakels van werken met bronnen aanpakken, of alleen maar een deel? Het werk van Seixas en Morton valt goed te combineren met de componenten van historisch redeneren omschreven door Carla van Boxtel en Jannet van Drie. Dergelijke vakdidactische modellen kunnen je helpen bepalen of het materiaal daadwerkelijk bijdraagt aan de doelen van ons vak.

Kruistochten

Je komt een opdracht tegen over de kruistochten, waarin leerlingen vanuit verschillende perspectieven gevraagd wordt om een oordeel te vellen of dit een positieve of negatieve ontwikkeling in de geschiedenis van Europa was. Een nuttige opdracht, en het oefent historisch redeneren, maar sluit het wel aan bij de doelen die je had bedacht? Het belangrijkste van lesmateriaal is dat het leerlingen helpt om de beoogde doelen te behalen. Opdrachten zijn niet alleen bedoeld om

stof te herhalen voor het langetermijngeheugen, maar ook om te controleren of de leerling goed op weg is om het leerdoel te behalen. Het helpt om feedback en feedforward te geven op de elementen waar de leerling op vastloopt, maar ook om te benadrukken wat de leerling al goed kan. Daarom is het belangrijk om lesmateriaal altijd naast je leerdoelen en succescriteria te leggen. In het boek *Wijze lessen* van onder andere Tim Surma wordt hier uitgebreid aandacht aan besteed. Helpt het materiaal niet om de leerdoelen te behalen? Pas het werk aan of ga op zoek naar lesmateriaal dat wel helpt om de leerdoelen te behalen.

Activerende didactiek

Je vindt een uitlegfilmpje over de problemen die China ervaren heeft als gevolg van de Europese imperialistische politiek aan het einde van de negentiende eeuw. Het onderwerp wordt helder uitgelegd en er wordt nuttig gebruikgemaakt van beschikbare leermiddelen om de uitleg te verduidelijken. Goed bruikbaar in de les dus, maar op welke manier worden leerlingen gestimuleerd zelf een actieve rol te spelen? Bij activerende didactiek gaat het er niet om dat een leerling in de normale zin van het woord actief is, maar dat leerlingen gestimuleerd worden om zelf na te denken en zelf met antwoorden of oplossingen te komen. Kortom, dat de hersenactiviteit wordt gestimuleerd. In het boek *Op de schouders van reuzen* van Paul Kirschner, Luce Claessens en Steven Raaijmakers wordt hier aandacht aan besteed, omdat deze hersenactiviteit ervoor kan zorgen dat informatie in het langetermijngeheugen wordt opgeslagen. Staan er bijvoorbeeld vragen bij een uitlegfilmpje waardoor leerlingen moeten nadenken over wat er gezegd wordt of hoeven ze alleen maar te herhalen wat er gezegd wordt? Op welke manier worden deze vragen besproken? Wordt iedere leerling gestimuleerd om zelf na te denken of kunnen leerlingen meeliften? Dit soort zaken bepalen of je zelf nog opdrachten bij een filmpje moet maken, of dat bestaande opdrachten aangepast moeten worden of al voldoende activerend zijn.

Scaffolding

Er staat een goede opdracht klaar waarin leerlingen historische personen op volgorde van significantie in een diamantvorm moeten zetten. Een leuke en belangrijke opdracht voor leerlingen om aan de slag te gaan met historisch redeneren, maar weten leerlingen welke stappen ze moeten zetten om hun keuze te onderbouwen? Veel leerlingen weten wel uit te leggen waarom een historische persoon belangrijk was, maar kunnen niet uitleggen waarom hij of zij belangrijker was dan de andere personen. Dit komt doordat er bij deze opdrachten vaak geen stappen worden gegeven om tot een degelijke argumentatie te komen. In het boek *Op de schouders van reuzen* wordt helder uitgelegd waarom en hoe je een opdracht moet 'scaffolding' (opbouwen en ondersteunen). Geef bijvoorbeeld met een aantal deelvragen aan dat leerlingen eerst aan de hand van de kenmerken van historische significantie aangeven waarom een persoon belangrijk was, laat ze daarna deze kenmerken met elkaar vergelijken en laat ze ten

slotte op basis van de vergelijking bepalen welke persoon het belangrijkste was. De opdracht heeft daardoor een heldere opbouw, met de gewenste ondersteuning voor de leerlingen. Ontbreekt (een deel van) de opbouw in de opdracht? Pas de opdracht aan of voeg een instructie toe, zodat leerlingen in stappen naar het eindresultaat toe kunnen werken.

Delen van materiaal

Het is dus belangrijk om als docent materiaal eerst te beoordelen, voordat je ermee aan de slag gaat. Wat voor de ene klas op de ene school voldoende 'gescaffolding' is, hoeft niet voldoende te zijn voor een andere klas. Het is daarom belangrijk om inzicht te hebben in de didactische overwegingen die achter de keuzes van de maker liggen. Een docenthandleiding met een verantwoording is natuurlijk het fijnst, maar ook erg tijdrovend om te ontwikkelen. Kies er dan bij het delen voor om puntsgewijs het lesmateriaal van een korte toelichting te voorzien. Welke inhoud en componenten van historisch redeneren heb je een plek gegeven en bij welke elementen van het programma sluit dit aan? Voor het behalen van welke leerdoelen is het materiaal bestemd? Op welke manier worden leerlingen aangezet om zelf na te denken? Welke steun krijgen leerlingen aangeboden om de beoogde doelen te behalen?

Het is goed om te zien dat er steeds meer sprake is van (vakdidactische) kennisdeling in de vorm van lesmateriaal, maar op welke manier wordt de kwaliteit van het lesmateriaal en van je eigen opdrachten gewaarborgd? In dit artikel hebben wij geprobeerd jullie handvatten te bieden om zelf de kwaliteit en bruikbaarheid van het lesmateriaal te beoordelen. Daarnaast geeft het je de kans om je eigen lesmateriaal van een 'kwaliteitskeurmerk' te voorzien. Daar wordt het onderwijs beter van. ■

Verder lezen

- Wanneer je je meer wilt verdiepen in de essentie van historisch redeneren en bijbehorende metaconcepten, raadpleeg dan:
Boxtel, C. van, Drie, J. van. (2013), 'Historical Reasoning in the Classroom: What does it look like and how can we enhance it?', in *Teaching History*, 2013 (150), pp. 44-52.
- **Seixas, P., Morton, T.** (2013), *The Big Six Historical Thinking Concepts* (Andover: Cengage).
- Om je didactiek op basis van wetenschappelijk onderzoek vorm te geven en tips te krijgen over te gebruiken werkvormen, raadpleeg dan de volgende boeken:
Kirschner, P., Claessens, L., Raaijmakers, S. (2018), *Op de schouders van reuzen* (Meppel: Ten Brink Uitgevers). Te downloaden via didactiefonline.nl/artikel/op-de-schouders-van-reuzen.
Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., Kirschner, P. (2019), *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek* (Meppel: Ten Brink Uitgevers). Te downloaden via www.ou.nl/web/wijze-lessen.